

Erika Otrubová*

MODEL VÝSKUMU NAVŠTEVNOSTI CESTOVNÉHO RUCHU MESTSKÉHO REGIONU BRATISLAVY

Skracovaním pracovného týždňa na 5 dní zvyšuje sa fond voľného času mimo dovolení, čo podnecuje rozvoj krátkodobej rekreácie. Pod pojem krátkodobá rekreácia zahrňujeme:

- a) Každodennú rekreáciu obyvateľov, ktorú realizujú v mieste bydliska, alebo v brezprostrednej blízkosti.
- b) Koncomtýždňovú rekreáciu, ktorú realizujú obyvatelia vo vnútri izochróny 60 km. Táto vzdialenosť sa kryje aj so záujmovou sférou obyvateľov Bratislavy. Podstatne menší je počet záujemcov do izochróny 80—90 km.

Svoju pozornosť zamérame na výskum problematiky krátkodobej rekreácie mestského regionu Bratislavy, konkrétne využívania voľného času obyvateľov Bratislavy na jednej strane a funkčného využitia Bratislavy z hľadiska cestovného ruchu na druhej strane.

Za 30 rokov vzrástla Bratislava z pôvodných 143 tisíc obyvateľov na 330 tisíc obyvateľov, ešte markantnejšie sa to prejavuje v rozlohe katastrálneho územia mesta, ktoré vzrástlo z 6.860 ha na 37.050 ha. Tento mohutný vzrast Bratislavy má za následok stupňovanie požiadaviek obyvateľov na čisté ovzdušie, na zeleň a rekreačné plochy. Obyvatelia mesta v čoraz väčšej miere využívajú svoj voľný čas na rekreáciu a regeneráciu svojich fyzických a duševných síl. Činnosti na zotavenie si vyberajú a realizujú na základe svojich potrieb a záľub. Formy využívania voľného času na zotavenie sú rôzne: aktívny odpočinok, šport, rekreácia, zábava, hry, kultúra, sebaavdelávanie, pasívny oddych a iné.

Techniky výskumu.

Pri postavení úlohy využívania voľného času obyvateľov Bratislavy, bolo potrebné zvoliť si ten najvýhodnejší spôsob získavania materiálov, určiť správnu techniku práce. V základe sa vychádzalo zo štyroch základných techník používaných v ekonomicko-geografickom výskume, teda aj vo výskume cestovného ruchu.

Ako prvú techniku získavania a spracovania výskumných materiálov geografie cestovného ruchu nami použitej uvedieme pozorovanie. Pri použití tejto techniky bolo potrebné hneď v prípravnom štádiu vytypovať miesta, kde sa prieskum prevedie, určiť objekt, termín a dĺžku pozorovania.

* Dr., doc., CSc., Katedra ekonomickej geografie PF UK, 80100 Bratislava, Rajská 32 b, glej izvleček na koncu zborníka.

Tab. 1

Stanoviště: Koliba
dňa 5. mája 1974
nedeľa

pozorovaný čas

použitý dopr. prostr. počet návštevníkov	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17 spolu
peši	1	4	6	—	3	8	24	11	10	67
návštevníkov	1	4	6	—	3	8	24	11	10	67
bicykel	—	2	2	5	18	4	—	—	—	31
návštevníkov	—	2	2	5	18	4	—	—	—	31
motocykel	2	1	—	3	3	1	5	1	1	20
návštevníkov	4	1	—	4	4	1	8	2	2	29
osobné auto	13	15	17	12	27	22	35	26	23	190
návštevníkov	55	56	63	50	110	88	137	108	89	756
trolejbus	5	8	10	7	7	7	10	9	8	71
návštevníkov	45	127	162	66	71	88	222	201	130	1.047
návštevníkov spolu	105	190	233	125	206	189	391	322	231	1.930

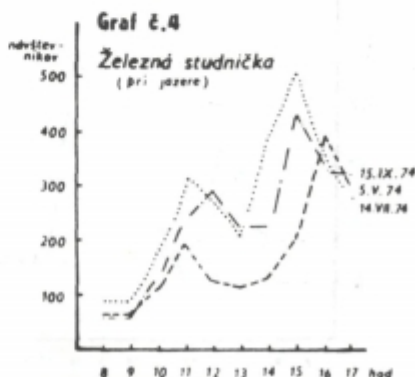
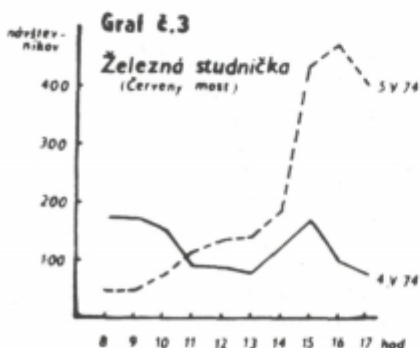
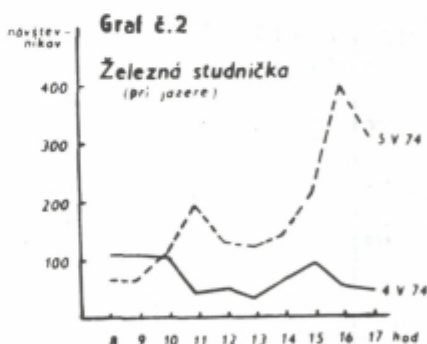
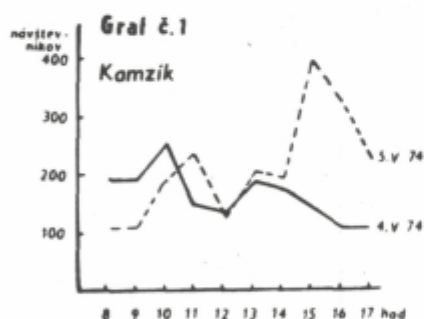
V našom výskume išlo o pozorovanie počtu návštevníkov a spôsobe ich dopravy do vybraných rekreačných priestorov, prípadne lokalít cestovného ruchu. Boli vytypované stanovištia, kde sa určil jeden pozorovateľ, len na frekventovaných miestach boli určení dvaja, aby sa zaistila väčšia spoľahlivosť pozorovania. Pozorovanie sa uskutočnilo v máji 1974. Jarný mesiac máj sa určil prepomerne pekné a teplé počasie. Bolo nevyhnutné, aby pozorovania prebehli súčasne na všetkých určených stanovištiach. Dĺžka pozorovania bola stanovená na čas od 8,00 hod. — 17,00 hod.

Stanovištia boli určené v týchto lokalitách:

- 1) Kamzík
- 2) Železná studienka (Červený most)
- 3) Železná studienka (jazero)
- 4) nábrežie Dunaja
- 5) sútok Moravy s Dunajom-hrad Devín
- 6) Bratislavský hrad
- 7) Slavín

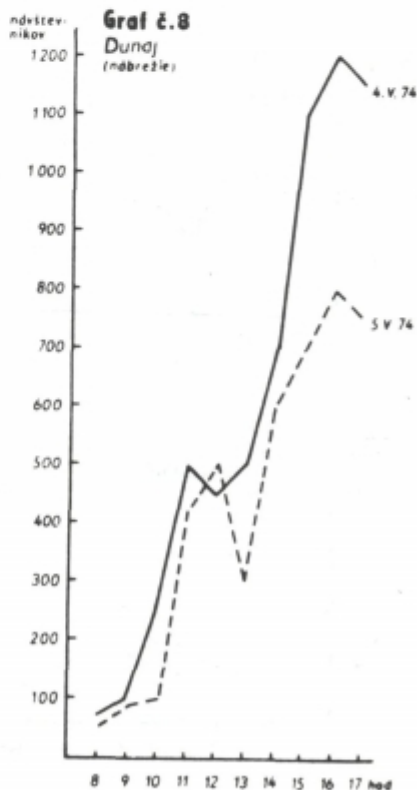
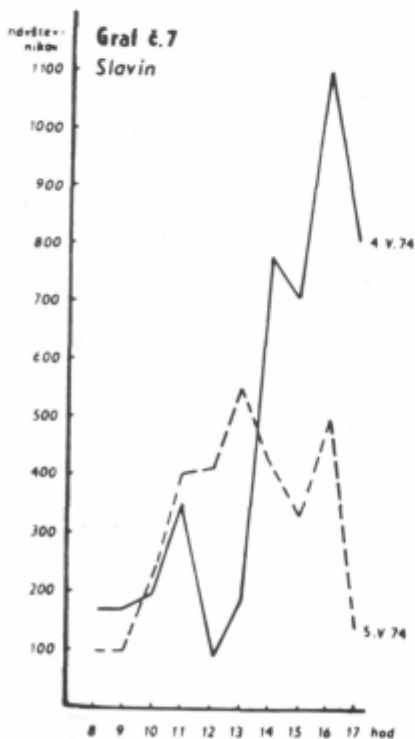
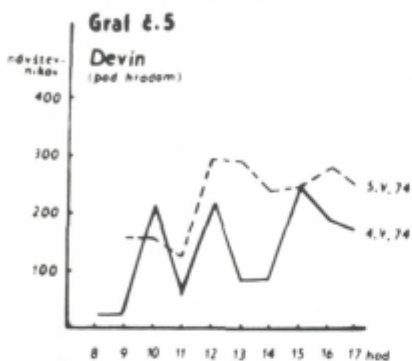
Ako príklad jednej lokality uvedieme Kamzík (cez Kolibu) — vyhládané miesto obyvateľov Bratislavy (lesopark, televízne veže, montrealska koliba). Časová dostupnosť od centra mesta (nám. SNP) na Kolibu verejným dopravným prostriedkom je cca 35 min.

V nedeľu 5. mája 1974 navštívilo Kamzík 1930 obyvateľov Bratislavy. 54 % návštevníkov sa dopravilo verejnými dopravnými prostriedkami na Kolibu a odtiaľ peši na Kamzík, 39 % návštevníkov prišlo osobnými autami a 5,3 % návštevníkov peši, alebo bicyklom.



Pri podľade na graf návštevnosti tejto lokality (graf 1). vidíme veľku kolísavosť. Najnižšia návštevnosť bola ráno medzi 8,00—9,00 hod. a o 12,00 hod., spôsobená obedňajšou prestávkou. Najvyššia návštevnosť sa vyskytuje v popoludňajších hodinách 15,00—16,00 hod.

Podobnú kolísavosť návštevnosti môžeme pozorovať aj u iných lokalít. Najvyššia návštevnosť sa vyskytuje v popoludňajších hodinách (len 2 x dopoludnia) a najnižšia v ranných hodinách.



Keď porovnáme nedele rôznych období vidíme, že situácia je podobná. Najvyššia návštevnosť v máji, júli je o 16,00 hod. a v septembri o 15,00 hod. a najnižšia medzi 8,00—9,00 hod. (viď graf 4).

Druhou nami použitou technikou je anketa. Anketa sa rozdala vybraným osobám. Testovaných bolo 100 osôb rôznych profesií. Snaha bola, aby anketa bola stručná, výstižná, ale zrozumiteľná. Anketa pozostávala z 2 častí:

ANKETA:

Meno a priezvisko: povolanie: počet členov domácnosti:

1) Trávenie voľného času:

- a) Aka a kde trávite svoj voľný čas vo všedný deň po pracovnom čase?
- b) Ako a kde trávite svoj voľný čas u sobotu a nedeľu?
Dávate prednosť vode, horám, alebo kultúrnym podujatiam?
- c) Trávite weekend s rodinou spoločne, alebo individuálne?
- d) Televízne vysielanie sledujete pravidelne, alebo občas?
- e) Ste majiteľom chaty?
Kde sa Vaša chata nachádza? Ako často ju navštevujete?
(cez týždeň, koncom týždňa, mesačne, cez dovolenku)
- f) Ste majiteľom záhradky?
Kde sa Vaša záhradka-záhrada nachádza? Ako často ju navštevujete?
- g) Čo navrhujete vylepšiť v rekreačnej sfére Bratislavy?

2) Trávanie dovolenky:

- a) Čerpáte naraz dovolenku, alebo po častiach?
- b) Dávate prednosť letnej, alebo zimnej dovolenke? Vode alebo horám?
- c) Kde ste trávili toho roku dovolenku? Trávili ste dovolenku doma, alebo v zahraničí?
- d) Kde konkrétne ste trávili dovolenku?
- e) Prečo dávate prednosť dovolenke v zahraničí?

Prvú časť ankety sme vyhodnotili a druhá bude slúžiť pre ďalšiu časť výskumu

Väčšina dotazovaných osôb trávi svoj voľný čas po pracovnej dobe v rodinnom kruhu, časť prechádzkami, prácou v záhradkách a návštevou kultúrnych podujatí. Večer čítaním a sledovaním televízie. Počas soboty a nedele sa obraz mení. Väčšina dotazovaných osôb trávi weekend výletmi do Malých Karpát, k Dunaju, návštevou príbuzných, na chatách, alebo návštevou kultúrnych a športových podujatí. V letných mesiacoch je veľký záujem o vodné športy a slnenie, hlavne medzi mládežou.

Tretou bežnou technikou, ktorá sa používa pri výskume cestovného ruchu je rozhovor — interview. Informácie sa získavajú v priamom styku s dotazovaným. Tieto informácie môžu byť všeobecné, alebo konkrétne. V prípade, že sa jedná o široký okruh dotazovaných osôb, je po-

trebné si vopred pripraviť otázky-standartné, ktoré sú porovnateľné so všetkými získanými informáciami. V našom prípade bolo vedene interview za účelom získania informácií týkajúcich sa koncomtýždňového weekendu obyvateľov Bratislavy. Otázky boli vo väčšine prípadov dopĺňajúce týkajúce sa rozdanej ankety. Interview sa prevádzalo v jednotlivých domácnostiach a v lokalitách cestovného ruchu. Bežne sa k interview využíva nástupišť avtobusov, železničné stanice (napr. v Taliansku), benzínové pumpy na vypadových cestách a iné miesta.

Pri výskume cestovného ruchu majú veľký význam rôzne už hotové údaje ako a) písomné podklady a b) mapy a plány.

a) Jedna sa o rôzne štatistické materiály v štatistických ročenkách (npr. údaje o aktívnom a pasívnom zahraničnom cestovnom ruchu, lôžkovej a stoličkovej kapacite v zariadeniach cestovného ruchu a iné), výsledky zo sčítania ľudu,, hotelové knihy návštev, knihy na vrcholoch pohorí, ktoré sú často jediným dostupným prameňom pri zisťovaní štruktúry návštevníkov skúmanej oblasti. Ďalej sú to výskumné správy a práce rôznych inštitúcií (klimatologické správy o teplote, zrážkach, snehovej pokrývke, slnečnom svite a iné).

Pri výskume krátkodobej návštevnosti je potrebné materiály získať terenným prieskumom, (vo väčšine prípadov).

b) Mapy a územné plány ako podkladové materiály zohrávajú významnú úlohu pri kartografických prílohách výskumných prác.

Priestor cestovného ruchu ako cieľ smerovania návštevníkov.

Atraktivnosť priestoru podmieňuje hlavne jeho vlastná potencia. Sú to predovšetkým priestory:

a) s prírodným prostredím

b) s prostredím vytvoreným človekom — spoločenským

a) Po vyhodnotení získaných materiálov javia sa nám 2 prírodné priestory cestovného ruchu v koncomtýždňovej rekreácie obyvateľov Bratislavy: a₁) Malé Karpaty, a₂) Dunaj.

a₁) Relief Malých Karpát dáva rôzne možnosti funkčného využitia pre účely cestovného ruchu. Lesné komplexy sa využívajú na viac a menej náročnú turistiku, polovačky, zbieranie húb a lesných plodín. Lyžiarom slúžia vleky a v letnom období premáva sedačková lanovka zo Železnej studienky na Kamzík a späť. Svahy Malých Karpát využívajú obyvatelia Bratislavy k záhradkáreniu a chatáreniu. V roku 1972 vlastnilo 2.597 obyvateľov Bratislavy chaty, z toho 40 % sa nachádza v regióne Bratislavy a sú navštevované počas každodennej a hlavne koncomtýždňovej rekreácie. Okolo 45 % chát sa nachádza vo vzdialenosti 60 km, čo zodpovedá izochróne ideálnej dostupnosti koncomtýždňovej rekreácie. Súkromné chatárenie je veľmi obľúbenou formou krátkodobej rekreácie v prímestských oblastiach priemyselných miest a najmäkrajšie to vystupuje práve u Bratislavy ako metropolitného sídla Slovenska.

a₂) Dunaj má významnú úlohu pre Bratislavu a dáva dobré predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. Rozšírená je vodná turistika, rybolov, výletné plavby a preprava osôb z Petržalky do centra mesta a späť. Túto prepravu využilo behom soboty a nedele 1.500 osôb a výletnú plavbu 3.300 osôb. Nábregie Dunaja slúži pre mnohých obyvateľov Bratislavy ako

je Petržálsky park a Horský park, Medická záhrada a menšie plochy zelene vysadené v nových štvrtiach.

b₂) Druhú skupinu tvoria rôzne športové zariadenia: štadióny, (7.583), športové haly a telocvične, minigolf (390), kryté plávárne (5.000). Nevyčísliteľné sú rôzne športové podujatia menších klubov a študentských podujatí.

b₃) Kultúrno-historické pamiatky v Bratislave majú význačné miesto medzi spoločenskými atraktivitami cestovného ruchu. Často vyhľadávané miesto je renovovaný hrad (7.160), pamätník padlých sovietskych vojakov v II. sv. vojne — Slavin, ktorý sa vypína nad mestom (7.400), korunovačný chrám sv. Martina, mnoho palácov a historické jadro s jedinou zachovalou bránou stredovekých hradieb — Michalskou bránou. Často navštevovaný je aj hrad Devín (2.580). Medzi moderné architektonické diela patrí nový most cez Dunaj s výskovou reštauráciou (2.400).

Zaver.

Slabe rozpracovanie metodiky vyskumu návštevnosti a využitia voľného času obyvateľov väčších sídiel nás priviedlo k napísaniu tejto štúdie. Analýza návštevnosti a využitia voľného času sa previedla na príklade Bratislavy, kde táto potreba vystupuje obzvlášť naliehavo do popredia. Práca bola sťažená skutočnosťou, že veľká časť materiálov sa získala pracovným a časovo náročným spôsobom — terenným výskumom. V snahe predísť mylným uzáverom využili sa výsledky všetkých opísaných techník výskumu.

Počas sledovaných dvoch weekendových dní v máji, zo 107.000 testovaných obyvateľov Bratislavy, 25 % dalo prednosť prírode, 44,5 % kultúrnym ustanovizniám, 12 % športovým zariadeniam a 18 % kultúrno-historickým pamiatkam. Obraz je skreslený skutočnosťou, že kým spoločenské atraktivity sú pomerne presne výčíslené, prírodné prostredie nebolo možné v celej šírke zachytiť. Zachytili sa síce najnavštevovanejšie miesta, ale celý rad menších nebolo prakticky možné sledovať. Iný obraz sa nám vytvorí počas letných dní, keď väčšina obyvateľov uprednostňuje vodu. Počas sledovaných dvoch weekendových dní v auguste bolo pri vode v Bratislave 81.100 obyvateľov Bratislavy a zhruba taký istý počet v blízkom okolí Bratislavy (Senecké jazerá, kúpaliská v Dunajskej Strede, pri Kamennom Mlyne, na zatopených ťažobných jamách v Rusovciach, Petržálke atď.).

LITERATURA:

1. Baran V.: »Možnosti využitia geografických podmienok pre rozvoj cestovného ruchu v okolí B. Bystrice.« Zborník PF, N. 16, Geografia, Bratislava 1969, str. 35—59.
2. Diekmann S.: »Die Ferienhaussiedlungen Schleswig-Holsteins.« Schriften des Geographischen des Geographischen Institutes der Univ. Kiel, XXI, 3, 1963, str. 206.
3. Freitag R.D.: »Naherholungsraum und Naherholungsverkehr-Beispiel Paris.« Münch. Stud. z. Sozial und Wirtschaftsgeographie 6, 1970, str. 79—89.
4. Ivanička K.: »Základné výskumné technické postupy a procedúry.« Úvod do ekonomicko-geografického výskumu. Bratislava 1971, str. 23—26.
5. Lobada J.: »Swiatowy ruch turystyczny.« Czas. geogr., 1969, 40, N. 4, 476—478.
6. Linkoako R.: »Sommerhaussiedlung und Sommeraufenthalte der Stadtbevölkerung von Tampere.« Fennia 87, N. 4, Helsinki 1963.

7. Mariot P.: »Priestorové aspekty cestovného ruchu a otázku gravitačného zázemia návštevných miest.« Geografický časopis 4, 1969, 287—312.
8. Ruppert K.: »Der Naherholungsverkehr der Münchner—ein Beitrag zur Geogr. des Freizeitverhaltens.« Mitteilungen der Geogr. Gesellschaft in München, Bd. 55, 1970, 31—44.
9. Smiešková S.: »Niektoré priestorové a regionálne aspekty cestovného ruchu a rekreácie na Slovensku.« Bratislava, Katedra ekon. geografie doktor. rig. práca, 80.
10. Strzygowski W.: »Erholungsräume und Reiseziele der Bevölkerung Wien.« Bd. 85, 1942.
11. Škvarčeková G. a kol.: »Konceptia rozvoja cestovného ruchu v okrese Prešov a rekreačného zázemia mesta Prešov.« VÚCR Bratislava 1970, 133.
12. Šprincová S.: »Geografie cestovního ruchu v oblasti Jeseníku.« Olomuc 1965. (Habilitačná práca).
13. Warszyńska J.: »Krakow jako ośrodek turystycyny.« Folia geogr. Ser. geogr.-oec. 1968, 1, str. 141—167.
14. Wehner W.: »Probleme der Naherholung im Ballungsgebiet Dresden, dargestellt am Beispiel des Erholungsgebietes Moritzburg-Friedewald.« Wiss. Abhandl. d. Geograph. Gesell. d. DDR, Bd. 6, 1967, 145—155.

Erika Otrubová

RESEARCH MODEL OF TOURISM IN THE REGION OF BRATISLAVA

Through the shortening of the working day up to 5 days increases the fund of the free time besides the normal holidays which stimulates the development of the shortern recreations.

Under the terme of shortern recreation we involve:

- a) Every days recreation of inhabitants realized in the place of residence or in the immediate vicinity.
- b) Week-end's recreation realized by the inhabitants within the isochrome of 60 km. This distance is coverd also with the sphere of interest of the inhabitants of Bratislava. Essentially smaller is the number of intereseents into the isochrome of 80—90 km.

Now we will pay our attention to the research of the problems of short-term recreation of the town region of Bratislava, to the concrete use of free time of the inhabitants of Bratislava on one hand and also to the functional employment of Bratislava from the standpoint of tourism on the other hand.

The number of inhabitants of Bratislava increased during the last 30 years from 143,000 up to 345,000. More striking is the increase of the extent of cadastral territory of the town, which was enlarged from 6,860 ha up to 37,050 ha. This enormous increase of Bratislava has as a consequence the enhancement of the demands of its inhabitants for fresh air, verdure, and recreation areas. The inhabitants of the town use more and more their free time for recreation and regeneration their physical and spiritual power. The recreational activities are chosen and realized on the basis of their necessities and hobbies. The forms of spending free time for recreation are various: active leisure, sport, recreation, entertainment games, culture, selfeducation, passive leisure etc.

Technical research.

When analysing how the inhabitants of Bratislava spend their free time it was necessary to find the most suitable way of collecting materials, determine the right technique of work. In principle we have used the four fundamental techniques used in economic-geographical research and also in the research of tourism (observation, public inquiry, interview, written data and maps and plans).

As the first technique of collecting and processing research materials employed by us I will mention the observation. The purpose of our observation was to find out the number of visitors and the way of their transportation into the selected recreation areas, or, the localities of tourism. The observation was realized in May, June and September 1974.

The second technique which we used is the public inquiry. The public inquiry forms were distributed to selected persons. We have tested 100 persons of various professions. The most of the addressed persons spend their free time after the working time in the family circle, a part used the free time for walks or for working in the garden or attending cultural performances. In the evening they usually read or watch the TV programme. The situation changes on Saturdays and Sundays. The greatest number of addressed persons spends the weekend making excursions into the Small Carpathians, along the riverside of the Danube, visiting relatives, in weekend-houses, or attending cultural or sport entertainments. There is a great interest also in water-sports and sun-bathing mainly with young people.

Tourist-traffic area as a goal of visitors.

The attractivity of an area is conditioned mainly by its own potention. They are in the first place the areas:

- 1) with natural environment
- 2) with an environment formed by Man-society

1) After the evaluation of the collected materials there appear two natural areas of tourism for the weekend recreation of the inhabitants of Bratislava.

1.1.) The relief of the Small Carpathians provides two various possibilities of functional employment for the purposes of tourism. The first complexes are employed for a more and less pretentious tourism, hunting, picking mushrooms and forest fruit. There is the ski-tow skiers here and in summer season a chair-lift operates from Železná studienka up to Kamzík. The inhabitants of Bratislava use the slopes of the Small Carpathians for gardening and building chalets. The number of owners of chalets in 1976 in Bratislava was 6.082, about 65 % of these chalets and weekend-houses were situated in the region of Bratislava and they are used for everyday's or weekend recreation. About 90 % of chalets are situated in a distance cca 60 km which is in conformity with the isochrome of ideal accessibility for the weekend recreation. The employment of private weekendhouses is a favourite form of short-term recreation.

1.2.) The Danube has an important role for Bratislava and gives good presuppositions for the development of tourism, mainly the water tourism, fishing, cruises, the Danube riverside is for a number of people a favourite place of promenade etc.

2. the environment formed by Man can be roughly divided into:
 - 2.1. cultural (museums, galleries, libraries, theatres, cinemas, concerts, expositions etc.
 - 2.2. sport (sport-stadiums, sport halls, gymn-halls, swimnings pools, minigolfs etc.
 - 2.3. cultural-historical monuments (castle, Slavin, coronation cathedral of St. Martin, a great number of palaces and the historical core etc.

Conclusion:

During the mentioned two week-end days in May out of the 107.000 tested inhabitants of Bratislava 25 % gave preference to nature, 44.8 % to cultural performances, 12 % to sport facilities and 18 % were interested in cultural-historical monuments. The picture is distorted by the fact that while the social activities are relatively axacaly expressed in numbers, the natural environment could not be so fully expressed. Another picture we get in summer days when the greatest part of inhabitants prefers water. During the mentioned two weekend days in August the number of such people reached 81.100 in Bratislava and nearly the same quantity in its surroundings.